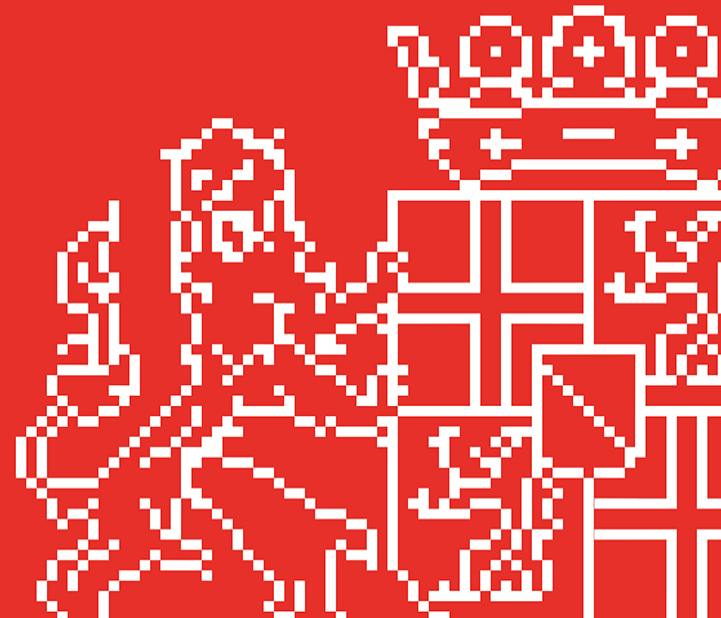

PROVINCIE ■ ■ UTRECHT

ECONOMISCHE IMPACT CORONACRISIS

Monitor #1
4 april 2020

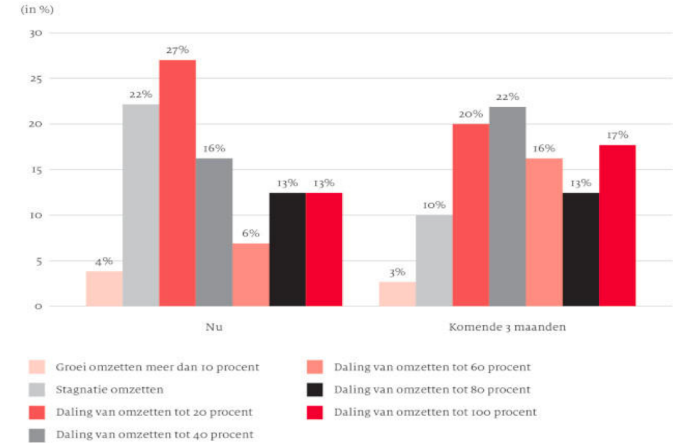
- ❖ Algemeen beeld
- ❖ Signalen uit sectoren
- ❖ Economische prognoses en scenario's
- ❖ Landelijke maatregelen en acties
- ❖ Regionaal beeld
 - Early warning indicators economie

Enquête VNO-NCW / MKB Nederland onder brancheorganisaties (26 mrt 2020)

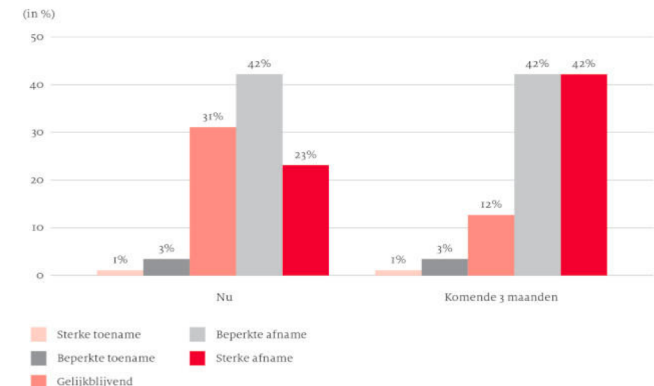
- 50% van de branchedirecteuren signaleert nu omzetverliezen van 20-100%
- 66% van de branchedirecteuren verwacht komende maanden omzetverliezen van 20-100%
- >50% signaleert problemen in toelevering (onderdelen, handelsbelemmeringen)
- >80% voorziet dat bedrijven aanspraak moeten maken op extra financiering/krediet
- 66% voorziet dat leden niet aan bestaande verplichtingen kunnen voldoen
- 83% verwacht binnen 3 mnd beperkte tot sterke afname van werkgelegenheid
- 79% verwacht (zeer) grote impact op voorgenomen investeringen
- 3% verwacht groei (webwinkels, medische producten, supermarkten) 10% verwacht stagnatie
- grote verschillen binnen één bedrijfstak. Bijv. schoonmaakbranche ziet groei in zorgsector en daling naar 0 in hotels, vervoer en luchtvaart
- respons: >70% (N=158).

04-04-20

WAT IS DE IMPACT VAN DE CORONACRISIS OP DE OMZETTEN IN UW BRANCHE, NU EN IN DE KOMENDE 3 MAANDEN?

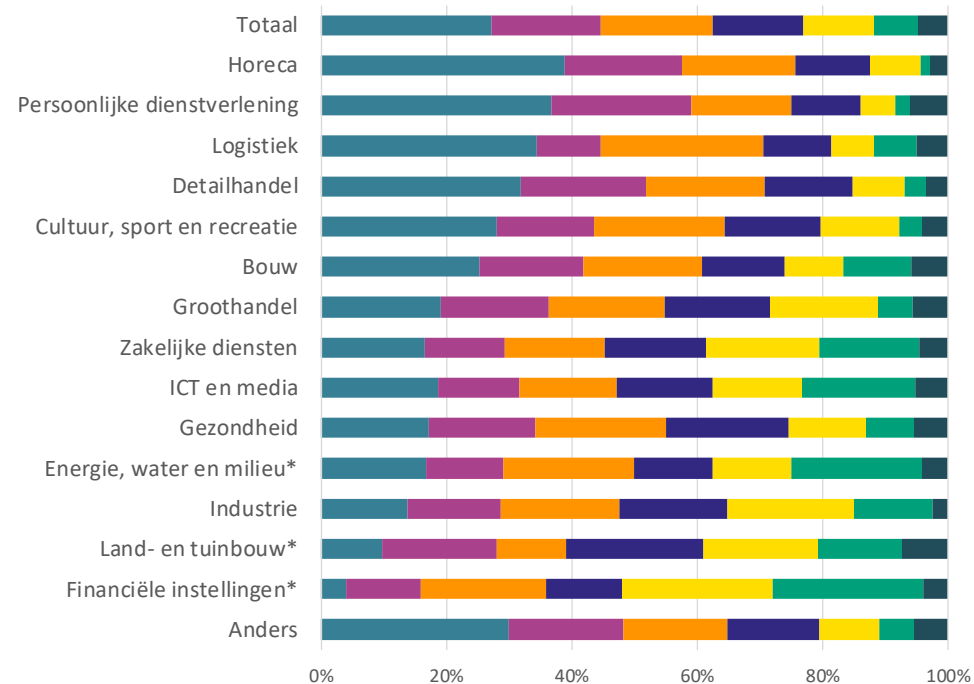
WAT BETEKENT DE CORONACRISIS VOOR DE WERKGELEGENHEID IN UW BRANCHE, NU EN IN DE KOMENDE 3 MAANDEN?

Flitspeiling KvK onder bezoekers van online coronabedrijvenloket (april 2020)

- 27% zit al in financiële moeilijkheden
- 35% verwacht financiële problemen binnen 2-4 weken
- grootste impact op korte termijn bij kleine ondernemers in persoonlijke dienstverlening, horeca, cultuur, sport en recreatie wegens stilvallen reguliere werkzaamheden
- verwachte financiële problemen verschillen per sector: ICT, media en zakelijke diensten lijken relatief weerbaar
- respons: 10.198. Kanttekening: bedrijven met problemen zijn oververtegenwoordigd in deze flitspeiling

Verwacht je (met jouw bedrijf) in financiële moeilijkheden te komen als gevolg van de coronacrisis?

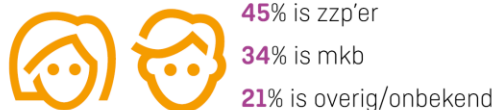
Verwacht je (met jouw bedrijf) in financiële moeilijkheden te komen als gevolg van de coronacrisis?
Basis: alle deelnemers aan Flitspeiling 1 (n=10.198)

Vragen bij KvK coronaloket (3 april 2020)

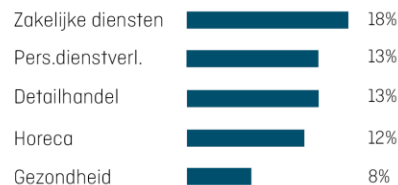
- meeste vragen over
 - steunmaatregelen overheden
 - financiering / liquiditeit
 - personeel
- meeste vragen van zzp'ers en mkb
- meeste vragen vanuit zakelijke en persoonlijke diensten, retail, horeca en zorg/welzijn

Algemeen profiel: Wie hebben we aan de lijn gehad?

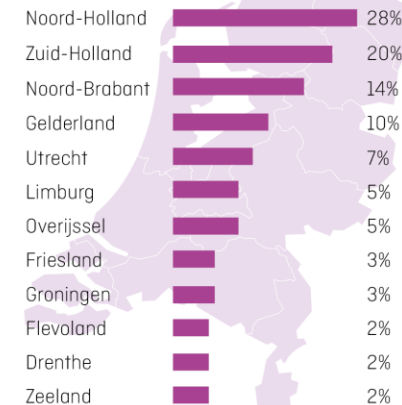
Type ondernemer

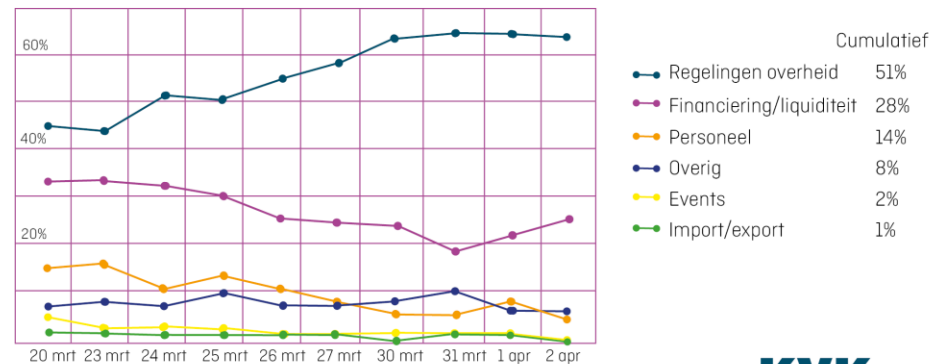
Top 5 sectoren

Per regio

Thema's

(Periode: 10 werkdagen. Meerdere thema's in één gesprek mogelijk)

SIGNALEN UIT SECTOREN

Signalen uit sectoren (1)

horeca

- enquête onder leden Koninklijke Horeca Nederland (13 maart 2020), focus regio midden-Nederland:
 - 47% van de leden had extra annuleringen
 - gemiddeld werd een omzetverlies verwacht van 32%
 - >50% voorzag ernstige financiële problemen, 22% voorzag faillissement / omvallen

detailhandel

- enquête onder leden INretail (18 maart 2020):
 - 98% meldde krimp
 - 65% verwacht krimp van omzet van 60-100%
 - 58% was 'heel erg bezorgd' over de toekomst
- monitoring door bureau RCM (2 april):
 - op 2 april was het 76% rustiger in de winkelstraten dan in dezelfde periode vorig jaar, maar 3% drukker dan een week eerder
 - kleinere winkelgebieden hebben minder uitval van passanten door aanwezigheid supermarkten

Signalen uit sectoren (2)

toerisme

- NBTC meldt (31 maart 2020):
 - 60% van de Nederlanders heeft vakantieplannen zomer uitgesteld
 - 50% twijfelt over vakanties dit jaar
- bezettingsgraad hotels op 21 mrt: 12%

eventbranche (zakelijke en publieksevenementen, vak- en publieksbeurzen, congressector)

- effecten doorgerekend door Respons / LAgrou (31 maart 2020)
 - omzet 2020 (verwacht: € 7,4 mrd) krimpt met € 3,5 mrd
 - werkgelegenheid (100.000 werkplekken) krimpt met 48.000 werkplekken

sport- en fitnessbranche

- geschatte schade tot 1 aug 2020: € 950 mln (NOC*NSF, 18 maart 2020)

Signalen uit sectoren (3)

bouw

- effecten doorgerekend door Economisch Instituut voor de Bouw (3 april 2020)
 - effecten strekken zich uit over 2 jaar, door recessie+uit-/afstel van investeringen (woning- en utiliteitsbouw)
 - bouwproductie daalt in 2020-2021 met 15%
 - werkgelegenheid daalt in 2020 met 15.000 voltijdsbanen, in 2021 met nog eens 25.000 voltijds banen

duurzame energiesector

- enquête onder leden Nederlandse Vereniging voor Duurzame energie (26 mrt 2020)
- bij 2/3 van de bedrijven vallen projecten stil door
 - problemen met veilig werken
 - aanvoer producten uit het buitenland

tech startups/scale-ups

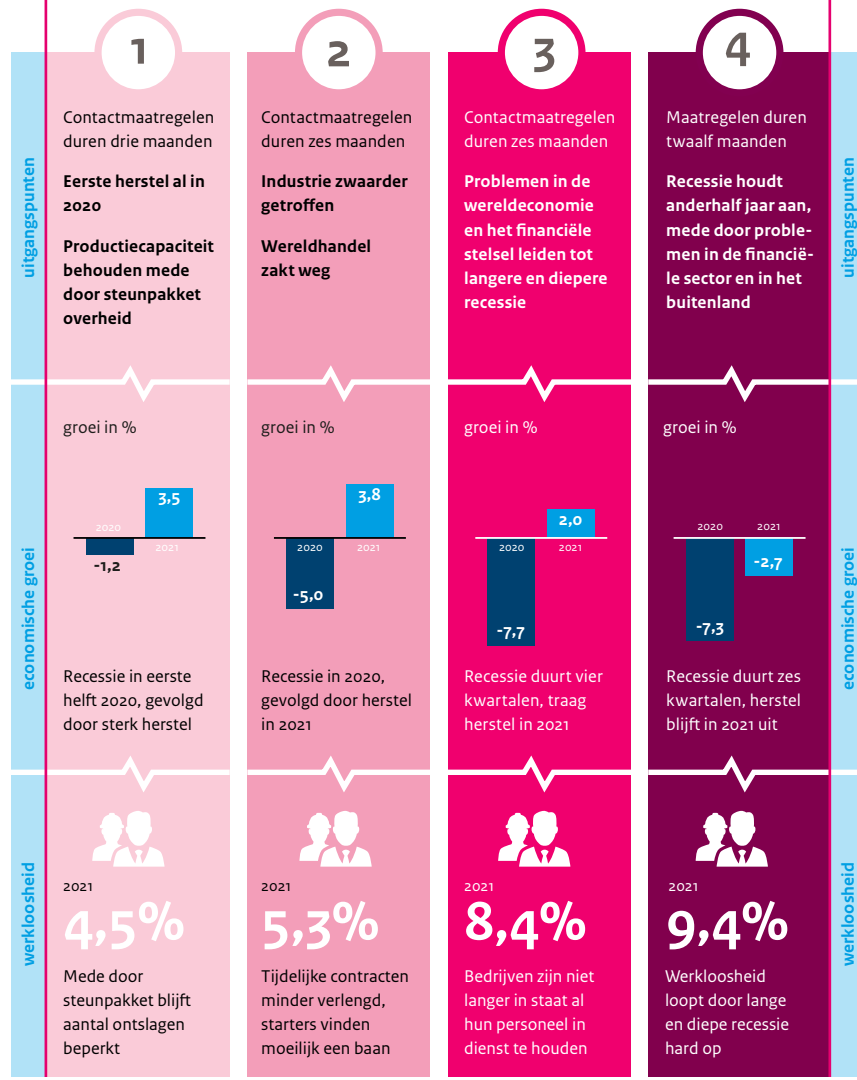
- enquête onder startups / scale-ups en interviews onder investeerders door Techleap.nl (20 mrt 2020)
- 84% van de bedrijven is in acute nood door
 - uitval van bestaande klanten (27%)
 - stilvallen groei nieuwe klanten (30%)
 - stilvallen van investeringsronden (27%)
- er wordt gewerkt aan steunpakket (verwacht: week van 6 april)

PROGNOSES EN SCENARIO'S

CPB: 4 scenario's voor landelijke economie (26 maart 2020)

- **in alle scenario's krimpt de economie.** Het bbp krimpt in 2020 met 1,2% tot 7,7%. In het lichtste scenario veert de economie in Q3 van 2020 alweer op. In het zwaarste scenario gebeurt dat pas in H2 van 2021.
- de scenario's 2, 3 en 4 laten een diepere neergang zien dan in de crisis van 2008/2009
- de crisis is uitzonderlijk: er is zowel vraaguitval als aanboduitval. Als de crisis langer duurt, ontstaan ook problemen in de financiële sector (oninbare leningen)
- Steunmaatregelen zijn ingezet om werkgelegenheid te behouden gedurende de lockdown. Voor de scenario's is ervan uitgegaan dat maatregelen eindigen op het moment dat lockdown wordt opgeheven. Daarna loopt werkloosheid alsnog snel op (uitgesteld ontslag)
- Ook voor CPB is deze vorm van modellering nieuw. Onbekend is hoe diep en hoe lang lockdowns doorwerken op de economie. Ook onbekend is hoe effectief en hoe langdurig de steunmaatregelen van overheden zijn in binnen- én buitenland

04-04-20

ABN Amro: economie krimpt in 2020 met 3,5% (27 maart 2020)

- ABN Amro rekest op wereldwijde, diepe maar korte recessie
- die echter niet overslaat naar de financiële sector
- in 2020 krimpt particuliere consumptie met 5%, m.n. in niet-essentiële uitgaven (kleding) en door lockdown vrijetijdssectoren
- deze uitval werkt door in achterliggende ketens (zoals foodgroothandels voor horeca en catering, toelevering events)
- bedrijfsinvesteringen krompen met 8%, wat bedrijven zal raken die zich richten op business-to-business
- door verstoring van internationale transportketens (productieuitval, vraaguitval, grenzen dicht) dalen zowel in- als uitvoer met 6%. Dit raakt handels- en transportsector, industrie, land-/tuinbouw, maar ook de bouwsector
- herstel pas in 2021, ook omdat herstel van productie/handelslijnen tijd vergt
- neerwaartse risico's zijn groot. Negatief sentiment (onzekerheid) onder consumenten leidt tot uitstel grote aankopen. Onzekerheid onder ondernemers leidt tot uitstel investeringen

04-04-20

Kerncijfers Nederlandse economie

	2019	2020	2021
	<i>% mutaties</i>		
Bbp	1,8	-3,5	2,5
Particuliere consumptie	1,4	-5,0	4,5
Overheidsconsumptie	1,6	3,5	1,5
Investeringen	5,3	-8,0	-1,0
Uitvoer	2,3	-6,0	5,5
Invoer	3,0	-6,0	5,0
Consumentenprijzen (CPI)	2,6	1,1	1,4
	<i>niveaus</i>		
Werkloosheid (% beroepsbevolking; gem.)	3,4	4,0	4,5

Ramingen: ABN AMRO Economisch Bureau

Volumegroei per sector in Nederland

	2019	2020	2021
	<i>% mutaties</i>		
Agrarisch	1,0	-2,0	1,0
Food	1,0	-3,0	2,0
Industrie	-1,0	-10,0	8,0
Bouw	4,0	-4,5	-2,5
Vastgoed**	7,0	1,5	-4,0
Retail	2,5	-8,0	6,0
Leisure	1,4	-15,0	10,0
Transport & Logistiek	1,5	-6,0	4,0
Telecom, Media & Technologie	3,0	-1,0	0,5
Zakelijke dienstverlening	3,0	-4,0	-0,5

Ramingen: ABN AMRO Sector Advisory

* prognose op basis van toegevoegde waarde

** prognose Vastgoed betreft waardeontwikkeling vastgoed

ING verwacht ook terugval in industrie en transport (19 maart 2020)

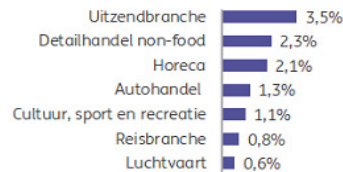
- door de lockdown veranderen op korte termijn de consumptiepatronen van mensen: ING Economisch Bureau rekent op daling van bestedingen in horeca, schoenen en kleding, woninginrichting, sport, cultuur en recreatie, electronica, transportmiddelen (auto's, fietsen etc) en brandstoffen
- de categorieën bestedingen die dalen, zijn goed voor 39% van de binnenlandse consumptie
- ING verwacht een stijging van de categorieën bestedingen in zorg, medische diensten, food, post en koeriers
- de categorieën bestedingen die stijgen, zijn goed voor 31% van de binnenlandse consumptie

04-04-20

Zwaar getroffen sectoren vormen ruim 20% van de economie

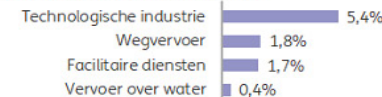
Sectoren verdeeld naar verwachte volume-ontwikkeling door de corona-uitbraak met daarbij hun aandeel in de economie (%)*

Sectoren met grootste terugval in volume

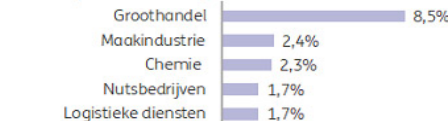
Aandeel in economie: 11,7%

Sectoren met grote terugval in volume

Aandeel in economie: 9,3%

Sectoren met gemiddelde terugval in volume

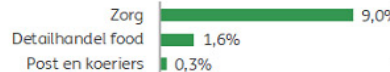
Aandeel in economie: 16,6%

Sectoren met beperkte terugval in volume

Aandeel in economie: 43,4%

Sectoren met toename van volume

Aandeel in economie: 10,9%

Rabobank: kortdurende terugval (20 maart 2020)

- Rabobank gaat uit van normalisering van de economie in de tweede helft van 2020 en in 2021
- in de tweede helft van 2020 worden uitgestelde aankopen en investeringen weer opgepakt
- de economie krimpt in 2020 met 0,2%
- normalisatie zal in de ene sector sneller plaatsvinden dan in de andere sector
- Rabobank verwacht forse krimp in de bouw, landbouw, horeca en transportsector
- handel en de industrie krijgen te maken met kleinere krimp
- groei wordt verwacht in ICT en zakelijke diensten en in meer publieke sectoren zorg en onderwijs

	<i>% toegevoegde waarde j-o-j</i>	<i>2019p</i>	<i>2020p</i>	<i>2021p</i>
Landbouw, bosbouw en visserij	0,9		-3	2½
Industrie	0,6		-2	½
Bouwnijverheid	4,4		-4	0
Handel	2,7		-1½	4½
Vervoer en opslag	1,2		-3	1½
Horeca	0,3		-4	7
Informatie en communicatie	3,6		3	3
Specialistische zakelijke diensten	3,9		½	3½
Verhuur en overige zakelijke diensten	2,0		-2	6
Onderwijs	1,4		1	3½
Gezondheids- en welzijnszorg	2,7		3	2

ACTIES LANDELIJK EN IN SECTOREN

Impressie: bedrijven helpen bedrijven

- Unilever, Swinkels Brewers: snellere betaling leveranciers mkb; kredieten, uitstel van betaling voor retailers/uitbaters horeca
- crowdfunders Collin en October stellen aflossingen uit
- grootbanken (ABN, ING, Rabobank, Volksbank, Triodos): uitstel aflossingen hypotheek/kredieten met 6 mnd (klanten tot €50 mln)
- crediteuren bieden uitstel van betaling
- openstelling platforms en licenties voor digitaal onderwijs / thuiswerken
- openstelling groothandels food voor particulieren
- overtollige voorraden horeca herverdeeld (voedselbanken), hergebruikt (Grolsch haalt bier terug voor verwerking tot veevoer)
- Dutch Digital Association start Digital Squad: biedt mkb gratis ondersteuning bij versnelde digitalisering (o.m. e-commerce, werken-op-afstand)
- Advocatenkantoor (NautaDutilh), accountants (PwC): bieden gratis eerste hulp aan mn mkb en zzp'ers

van-werk-naar-werk:

- transport en logistiek: inzet overcapaciteit voor tekorten elders (bv chauffeurs horecabevoorrading ingezet voor supermarktbevoorrading (samenwerking TLN, STL, FNV, CNV, VVT, evofenedex))
- land/tuinbouw werft binnen én buiten sector met oog op plant-/oogstseizoen

Impressie: bedrijven zien kansen

versnelde digitalisering

- groei van online aanbod cultuur, sport en recreatie (ook yoga, fitness, dansles en pubquizen)
- sterke groei online supermarkten
- sterke groei online diensten foodsector
- restaurants springen in takeaway-markt (maar compenseren slechts beperkt omzetverlies, vergt ook ombouw logistiek)
- collectief optreden kleinschalige retail met hashtag #kooplokaal, ook met lokale bestel- en bezorgservices

flexibele inzet productiemiddelen / regels

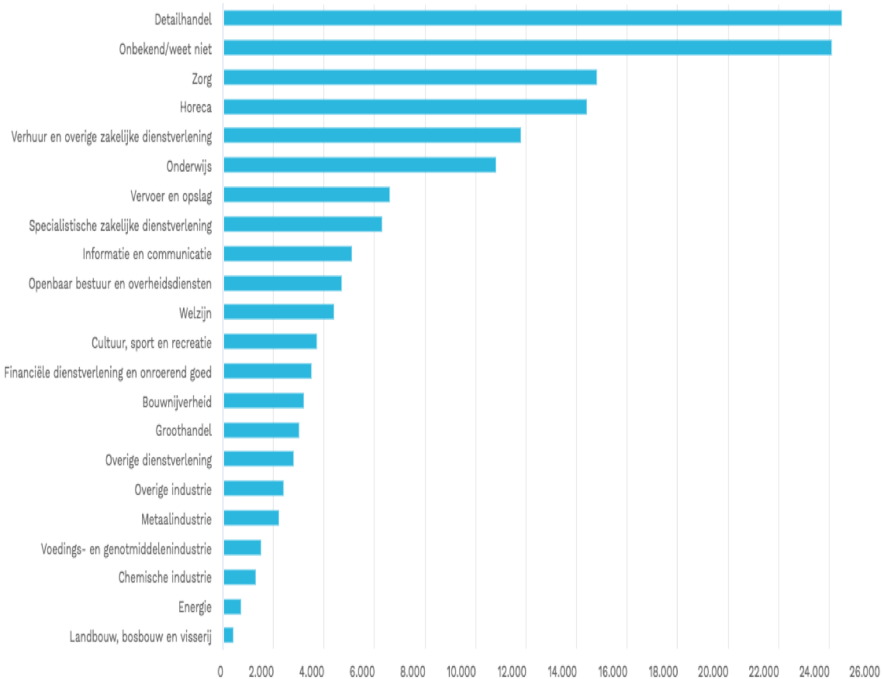
- consumentenbedrijven met fysieke ruimte (tuincentra, autowasstraten) bouwen om tot 'drive thru' takeaways
- ombouw productielijnen voor productie ontsmettingsmiddelen (Hooghoudt, Bavaria, Suikerunie, DSM)
- inzet 3D-printers voor productie gezichtsmaskers voor de zorg
- naai-ateliers produceren mondkapjes
- wagenpark sportverenigingen ingezet voor boodschappenservice
- pickup point boodschappen in ziekenhuis voor zorgmedewerkers

REGIONAAL BEELD

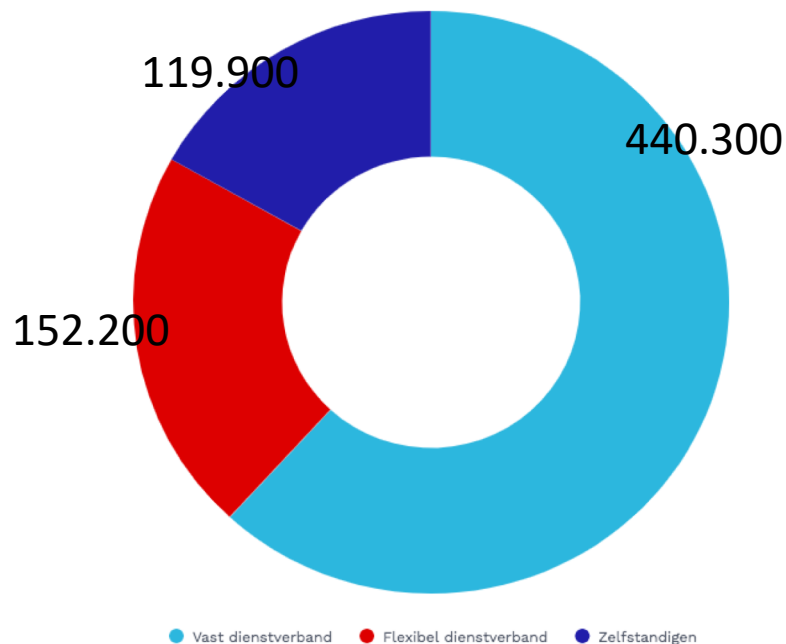
Regio Utrecht: flexcontracten gaan sporen trekken in retail en horeca

De flexibele schil van medewerkers (zzp'ers en flexcontracten) komt bij crisis als eerste zonder werk te zitten.

Aantal werkenden met flexcontract naar sector (Utrecht)

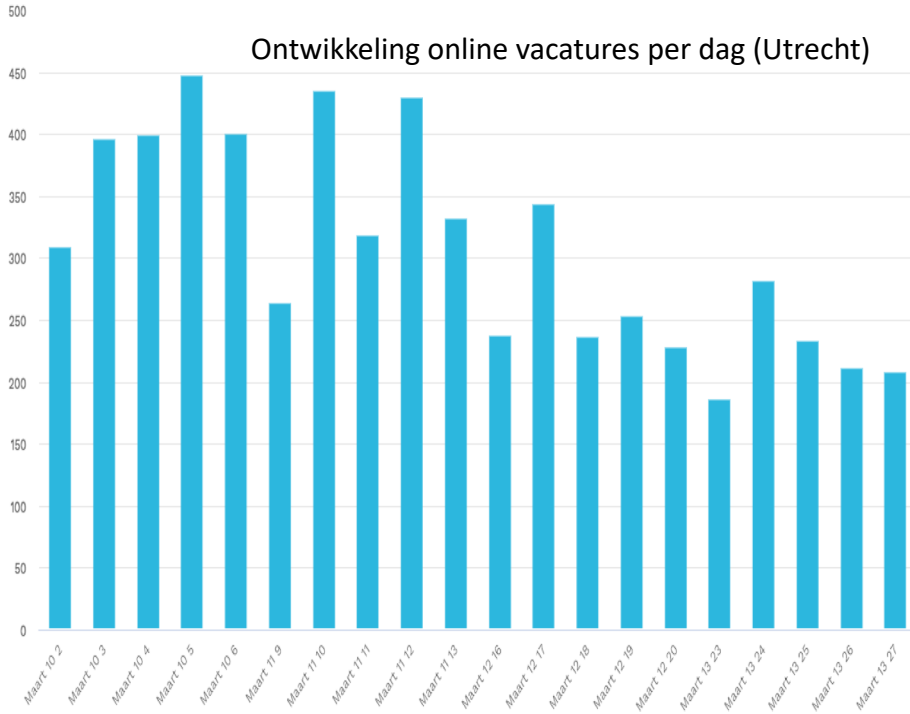
Aantal werkenden naar type arbeidsrelatie (Utrecht)

Early warning indicators: effecten coronacrisis versterken afzwakking economie

Het aantal online vacatures halveerde in de derde week maart ten opzichte van de eerste helft van die maand.

Ontwikkeling online vacatures per dag (Utrecht)

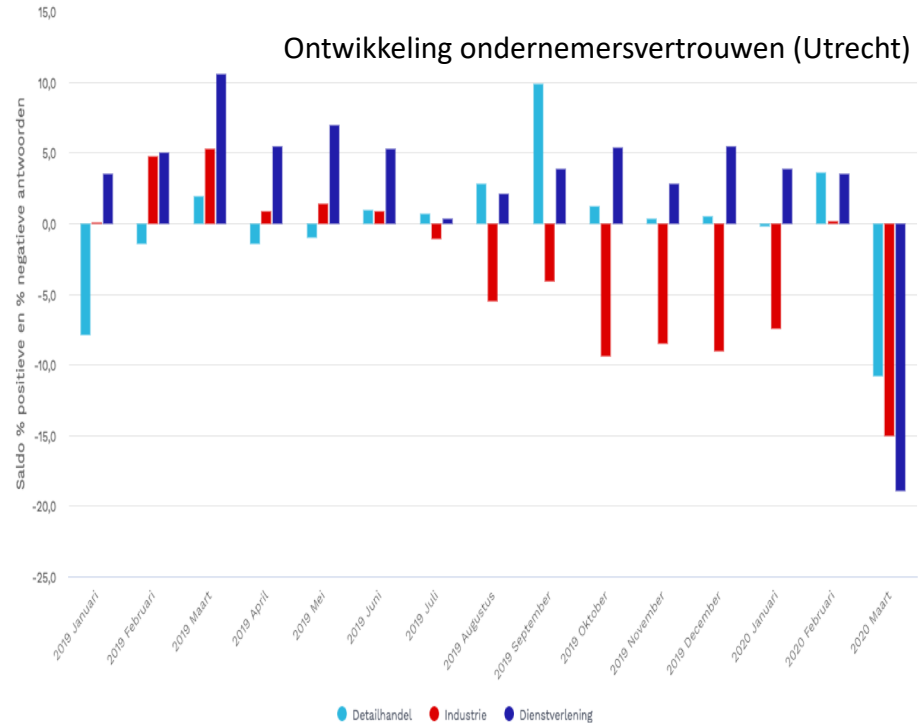

Bron: Arbeidsmarktinzicht/Textkernel

Aantal

Vanaf medio 2019 begon de stemming bij industrie om te slaan. De detailhandel was sindsdien juist gematigd positief. In maart is de stemming volledig gekanteld.

Ontwikkeling ondernemersvertrouwen (Utrecht)

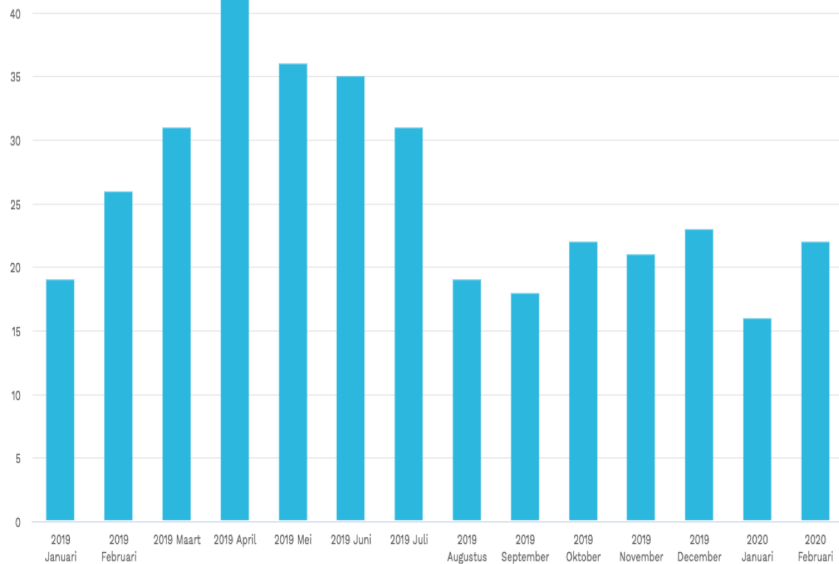
Detailhandel Industrie Dienstverlening

Bron: Arbeidsmarktinzicht/CBS

'Real time' indicatoren: faillissementen en WW-instroom geven urgentie aan

Het CBS publiceert het aantal faillissementen met een maand vertraging. In februari 2020 was het niveau nog vergelijkbaar met een jaar eerder. Deze indicator is de komende maanden van belang voor monitoring van effecten op economische structuur.

Ontwikkeling faillissementen per maand (Utrecht)

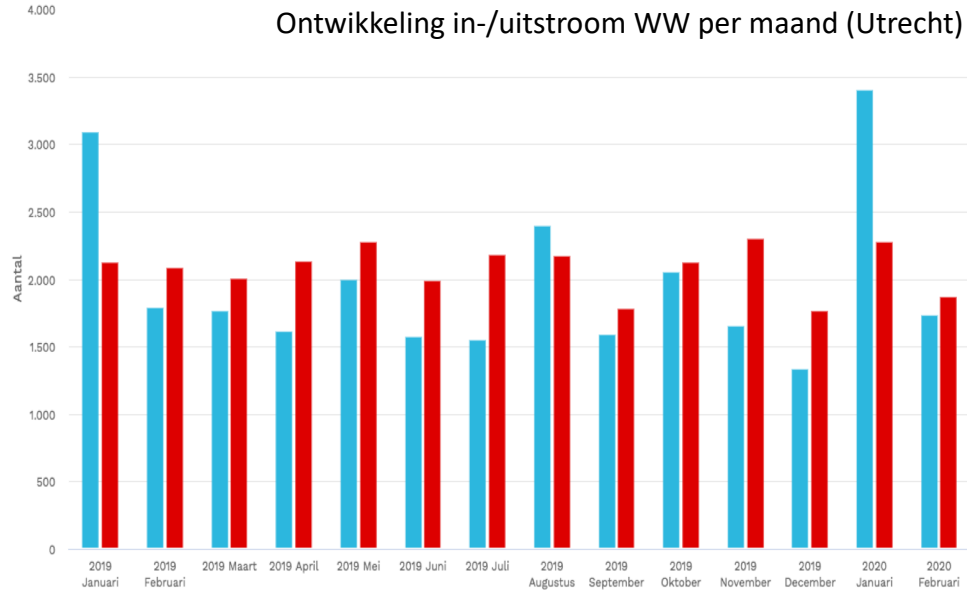

Bron: Arbeidsmarktinzicht/CBS

● Faillissementen

Januari 2020 liet een piek in instroom zien vergelijkbaar met een jaar eerder (moment waarop tijdelijke arbeidscontracten aflopen). Deze indicator is de komende maanden van belang voor monitoring van arbeidsmarkteffecten.

Ontwikkeling in-/uitstroom WW per maand (Utrecht)

● Instroom WW ● Uitstroom WW

Bron: Arbeidsmarktinzicht/UWV